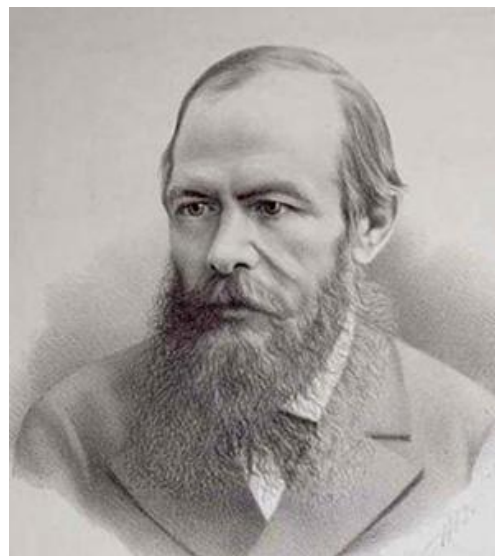

Fjodor Mihajlovič Dostojevski

(1821-1881)

- ◆ Rodil se je 30. oktobra 1821 v Marijinski bolnišnici za ubožne v Moskvi, kjer je bil njegov oče zaposlen kot zdravnik.
- ◆ Njegov oče je bil izrazit skopuh, zato so živeli zelo skromno. Očeta so mu umorili, ko je kupil posest s tlačani, ki pa so ga zaradi neprimernega vedenja do njih surovo umorili.
- ◆ Po končanem študiju je postal svoboden umetnik.
- ◆ Zaradi sodelovanja v revolucionarnem krožku so ga obsodili na smrt, tik pred izvršitvijo kazni pa pomilostili na štiri leta prisilnega dela v Sibiriji. V Peterburg se tako smel vrniti šele po desetih letih.
- ◆ Zaradi dolgov je z ženo za več let pobegnil v tujino in tam podlegel igralski strasti.
- ◆ Po vrnitvi v Peterburg je tam živel do smrti.
- ◆ Skoraj vse življenje je trpel zaradi epilepsije.
- ◆ Je najvidnejši predstavnik psihološkega realizma. V romanih analizira predvsem človekovo notranje življenje in duševnost zapletenih ljudi ter njihove odnose z okoljem.
- ◆ Snov za svoja dela je jemal večinoma iz življenja revnih peterburških družbenih slojev; prikazoval je predvsem "ponižane in razžaljene", nižje uradnike študente, ljudi brez sredstev za dostojno življenje. Za oblikovanje njihovega notranjega doživljanja je pogosto uporabljal notranji monolog, sanjske slike in halucinacije.
- ◆ S psihološko analizo podzavesti je do neke mere prehitel celo odkritja psihoanalize, z novimi oblikovalnimi postopki pa je v marsičem razkrojil realistično strukturo romana in vplival na moderne književne zvrsti 20. stoletja.

◆ Njegova najpomembnejša dela:

- ◆ Zapiski iz mrtvega doma (1861) *roman*
- ◆ Zločin in kazen (1866) *roman*
- ◆ Igralec (1866) *roman*
- ◆ Idiot (1868-1869) *roman*
- ◆ Besi (1870) *roman*
- ◆ Bratje Karamazovi (1879-1880) *roman*

Ostala dela:

- Stričkove sanje* (povest)
- Mali junak* (novela)
- Večni mož* (povest)

Fjodor Mihajlovič Dostojevski:

ZLOČIN IN KAZEN

☞ Nastanek

Psihološki roman *Zločin in kazen* je izšel leta 1866. Dostojevski je najprej zasnoval roman *Pijanci*. V njem je želel raziskovati tedaj živo vprašanje alkoholizma v Rusiji, pokazati razmere v prizadetih družinah in kako te vplivajo na vzgojo otrok. Idejo za *Pijance* je spojil z drugo idejo, o zločinu, umoru. V nekem časopisu je ujel sporočilo o tem, kako sta bili dve ženski pobiti s sekuro. Tako je nastal skoraj naturalistični opis umorov, ki ju zagreši Raskolnikov.

☞ Zgradba romana

Roman obsega šest poglavij. Prvi del prikazuje pripravo na umor in sam umor, ostalih pet poglavij pa Raskolnikove duševne muke po umoru. Roman je zgrajen po dramatskem trikotniku, saj se napetost v zgodbi stopnjuje. Zasnova zgodbe se dogaja v glavi Razkolnikova, ko razmišlja o ljudeh, ki imajo pravico delati zločine za dobro človeštva. Vrh zgodbe je, ko Razkolnikov umori Aljono Ivanovo. Zgodba pa se začne razpletati, ko se pogovori z Sonjo in ji prizna svoj zločin.

ZUNANJA ZGRADBA : roman je sestavljen iz šestih delov + epilog. V prvem delu romana je Dostojevski prikazal pripravo na umor, medtem kot je prikazovanju duševnih muk Raskolnikova po opravljenem zločinu namenil pet naslednjih delov romana. Prvi del je sestavljen iz 7 poglavij, drugi prav tako iz 7 poglavij, tretji del vsebuje 6 poglavij tako kot tudi četrti del, peti del ima 5 poglavij, šesti del pa 8 poglavij. Epilog je sestavljen iz 2 poglavja in opisuje življenje v jetnišnici in Raskolnikovo usodo.

NOTRANJA ZGRADBA:

- Zasnova: načrtovanje umora
- Zaplet: umor starke
- Vrh: priznanje zločina in obtožba
- Razplet: prestajanje kazni v Sibiriji
- Razsnova: Raskolnikov prizna svojo ljubezen do Sonje in na novo zaživi

☞ Kraj in čas dogajanja, družbeno okolje

Zgodba se odvija v Rusiji, natančneje v Peterburgu, mestu revščine, v času carske Rusije. Zgodba traja 14 dni. Pri pomembnih dogodkih je čas poteka dejanja zelo natančen.

- 1.dan: gre na ogled stanovanja Alijone, spozna Marmeladova
- 2.dan: sliši pogovor o Lizaveti, dobi mamino pismo o sestrični poroki
- 3.dan: umor Alijone Ivanove in Lizavete
- 4.– 8. dan: je najbolj bolan blodnje, more, vročina, časovnost je zabrisana, posledice zločina, razum in skrbi zanj.
- 9. dan: pride k sebi

Do 11. dneva: obišče mamo in sestri, se sestane z Porfirijem, prvič obišče Sonjo!

12. dan: Lužin podtakne Sonji denar, Rodja prizna Sonji zločin, Katerina zblazni in kasneje umre

13.-14. dan: Sonja ga sili k priznanju, spet v stanju blodenj, priznanje umora policiji.

Opisuje nesrečno življenje Razkolnikovega, ki zavoljo zblojenih sanj in prepričanj, da je nadčlovek, kruto umori staro oderuhinjo Aljono Ivanovno, nenamerno pa tudi njeno mlajšo sestro Lizaveto. Že njegovo ime simbolično nakazuje na razkol in junakovi duševnosti.

Raskolnikov se poskuša odkupiti za svoje grehe, a mu to ne uspeva najbolje. Zaradi slabe vesti ima hude nočne more, prav tako doživlja razne privide ter blodnje. Zboli in zabrede v globoko moralno krizo. Težko loči utvare od resničnosti in zlahka se zgubi v svojih početjih. Uteho si poišče pri Sonji, nekdanji prostitutki, (vest in dušo bi si rada 'očistila' tudi sama), ki mu svetuje, naj prizna, da je morilec in si tako olajša vest. Na sodišču se izda za zločinca in je obsojen na prisilno delo v Sibiriji.

☞ Sporočilo ali ideja

Sporočilo tega romana je, da se noben zločin ne splača in zanj vedno sledi kazen. Če te že ne dobijo in kaznujejo, boš vseeno dobil svojo kazen s tem, ker te bo pekla vest. Roman nas preko Marmeladova tudi uči, da nas zasvojenost vodi v propad in da se nikakor ne splača.

☞ Osebe

Glavne:

- Rodja
- Sonja
- Razumihin
- Dunja
- Porfirij

Glavne stranske osebe:

- Svidirgajlov
- Lužin
- Marmeladov

Stranske osebe:

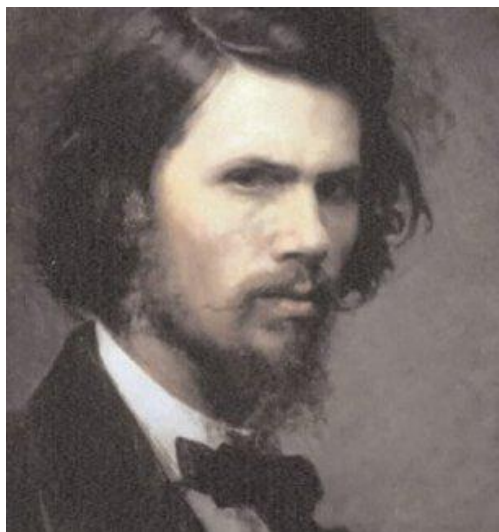
- Katerina
- Mama
- Aljona → prisilila Lizaveto v prostitucijo
- Lizaveta → s Sonjo sta bili prijateljici → šivata, imela je veliko splavov, prostitucija
- Vdova → lastnica hiše v kateri živi Rodja → nimfomanka, razvratna → zdravnik in Razumihin
- Nastasja → gospodinja v hiši, je dobra
- Zoisimov → zdravnik, Razumihinov prijatelj, razvratnež
- Lebezijatnikov → Lužinov varovanec, odda sobo Lužinu, reši Sonjo, ko ji Lužin podtakne denar
- Smodnik → policaj kateremu se Rodja preda, vedno nekaj kriči
- Zamjotov → v gostilni mu Rodja prizna umor vendar mu ta ne verjame

☞ Motivi

- motiv razklane osebnosti in zavesti
- alkoholizem
- zločin
- kazen
- življenje ljudi v revščini
- družbeno življenje v Rusiji
- odtujenost v družbi

☞ Pripovedna tehnika

Sintetično-analitična

☞ Tema

Etična, ljubezenska, verska, družinska, socialna.

ETIČNA:

RODJA RASKOLNIKOV:

- je moralni in pravni zločinec. Pravni ker na krut način ubije 2 ženski, s sekuro. Tega ne obžaluje, vendar ima slabo vest (nočne more, bolezen, vročina, spremeni se v odnosu do drugih) → zapletena osebnost
- obžaluje, da ima slabo vest
- na koncu zločin prizna ker ga v to prisili Sonja in njegova slaba vest
- ob kazni doživi olajšanje
- moralni zločinec: naredi etnični samomor, porine se v neko dejanje za katerega že v naprej ve da ga ne bo prenesel, sam sebe psihično kaznuje z morami. To naredi tudi Sonja, vendar prosti sebi.

SONJA:

- Etična zločinka
- Zločin nad svojim telesom
- V Rusiji je bila prostitucija legalna
- Danes pri nas je to tudi pravni zločin
- Verska zločinka, ker je bila verna je spolnost pred poroko greh, zločin
- Kaznuje se s tem da poskuša rešiti Rodjo. Med njima sploh ni strasti, ni ljubezni sta bolj prijatelja
- Z Rodjo se ujameta ker sta boa grešnika
- Poklicu se odpove saj ni več potrebe, ne rabi več toliko denarja

PETER PJOTER LUŽIN:

- za avtorja je to najhujši zločinec v delu, kar ponazorji že z imenom Peter Pjoter
- je etični in pravni zločinec
- pravni ker je podtaknil denar Sonji
- etični zato ker se želi poročiti z žensko (Dunjo) ki je revna, zato mu bo vedno hvaležna za odrešitev iz revščine, v družbi se bo lahko hvalil z njo ker je lepa in izobražena
- izrablja ženske in tudi druge ljudi
- Dunjo zavaja, da je boljši človek, ji laže
- Kaže svojo dvoličnost → prijazen in zloben hkrati, škrt
- Je hinavec in ne spoštuje nobenega razen sebe
- Ne obžaluje nobenega zločina
- Njegova kazen je razdor zaroke z Dunjo
- Edina oseba, ki sploh nima duše → avtorju ne opiše oči tako kot vsem ostalim
- Predstavlja bodočega kapitalista ki jih je avtor sovražil

MARMELADOV:

- etični zločinec → zanemarja svojo družino, do tega čuti krivdo, vendar to utaplja v alkoholu namesto da bi naredil kaj
- zapija denar za preživetje
- izkorišča Sonjo in njen denar
- za njegove zločine plačujejo njegovi otroci
- pusti Sonjo, da gre v prostitucijo, se zaveda da je žrtvoval svojega otroka za svojo šibkost
- se samokaznuje s tem da žali samega sebe, se samoponižuje
- za boljše življenje ne naredi nič, samo smili se samemu sebi
- ni jasno ali je umrl v nesreči ali je naredil samomor
- smrt ni kazen

SVIDRIGAJLOV:

- je zelo odprta oseba
- nikjer ne piše točno, da je posiljeval mlada dekleta → ne ve se ali je samo mislil ali je res posiljeval mlada dekleta
- lahko bi bil kriv za smrt svoje žene Marfe in služabnika
- je dvoličen
- spolni motenec, hedonis → čuti da ga lahko reši le Dunja zato ker je pametna in lepa
- pomaga osebam v romanu kar pomeni da ni brezčuten. Rodji ponudi pomoč pri pobegu v tujino, pomaga Marmeladovim otrokom,
- nakazani spolni zločinec, ki se tega zaveda in se skuša poboljšati s poroko z Dunjo. Ob Dunjini zavrnitvi se mu življenje zdi nesmiselno zato se ustrelji → samomor
- že njegovo ime ga označi, pomeni pohoten
- poroči se z žensko le zaradi denarja → koristoljubje

PORFIRIJ PETROVIČ:

- opredeljuje se z imenom → negativno
- je etični zločinec
- manipulira z Rodjo, ga psihološko muči in napeljuje k samomoru
- čuti da je močnejši od drugih (ima že poklic takšen – sodni preiskovalec)
- avtor ga oblači v rdeče kar je zanj negativno → rdeče simbolizira kralja...
- pri odkrivanju morilca stori vse → muči Rodjo in ob tem uživa → sadizem
- nima občutka krivde, ima občutek nadčloveka je tisto kar bi rad bil Rodja
- ni kaznovan
- doseže cilj, vendar ne po njegovih sposobnostih do tega Rodjo pripelje Sonja

DRUŽINSKA:

- Raskolnikov: mati, oče (ni razložen), otrok – hči in sin
- Marmeladov: oče, mama, Sonja, 3 otroci
- Porfirij in Razumihin sta stric in nečak
- Gre bolj za odnose v družini
- Marmeladov se je s Katerino pročil iz usmiljenja ki se je razvilo v ljubezen, z Marmeladove strani
- Rodjeva mama ima raje Rodjo kot pa Funjo
- Katerina je do vseh otrok enaka
- Vse družine so problematične

VERSKA:

- so protestanti
- Sonja je najbolj verna, z vero se tolaži, zaradi nje se počuti grešnico in vera jo drži pokonci
- Rodja ne veruje ampak bi rad veroval
- V delu se sprašujejo o obstoju Boga → če bi bil veren ne bi verjel v idejo o nadčloveku
- Rodja na koncu za boga vzame ljubezen → Sonjo
- Po Sonjini bolezn se zave, da jo pogreša (na Veliko noč) → gre v smer vernika
- Avtor pravi da ko veruješ dobiš smisel življenja

SOCIALNA:

- podoba revščine in drugih težkih razmer
- Svidrigajlov, Lužin, Porfirij so edini bogati
- V družini Marmeladovega je alkoholizem, bolezen, nasilje
- Edini, ki ima načrte je Razumihin → revščina ga ne dotolče
- Revščina je prikazana simbolno → St. Peterburg simbolizira revščino, roman je samo v revnih predelih
- Glavna simbolna barva je rumena – revščina

LJUBEZENSKA:

- to tematiko prestavljata Rodja in Sonja kot Izidor in Margareta
- ljubezen je samo duhovna, brez strasti, ni prave ljubezni
- ni pravih ljubimcev kot sta Jurij in Agata
- na koncu je predstavljena kot nekaj božjega
- Dunja v primerjavi z Agato ima tudi tri snubce, je pasivna. Svidrigajlov (perverzen kot Marks, pokvarjen, perverzen), Lužin (bogat kot Izidor, ni ljubezni ampak materializem), Razumihin (najbolj primeren kot ljubimec kot Jurij in Margareta)
- Dunja in Rodja sta spolno zatrta!

☞ SLOG IN JEZIK:

- je psihološki roman
- vidi se naturalizem → vpliv okolja, revščine
- pripovedovalec je objektivni in subjektivni
- sintetična tehnika pripovedovanja
- veliko simbolizma → imena, čas (Velika noč), prostor, barve (rumena nasprotno od zelene, zelena je upanje in ljubezen, rdeča je oblast, rumena je revščina), sonce je simbol življenja)

☞ Kratka vsebina

Razkolnikov je živel v majhnem podnajemniškem stanovanju, za katerega večkrat ni zmozel redno plačevati najemnine. Da bi prišel do denarja je večkrat zastavljal različne predmete pri stari oderuhinji Aljoni Ivanovi. Po karakterju je bil zamišljen in bolj vase zaprt človek, ki je bil sposoben cele dni prebiti v svoji sobi in razmišljati. Tako je prišel do ideje o nadčloveku, ki mu je v imenu splošnega dobrega dovoljeno vse, tudi moriti. Po njegovem prepričanju namreč na svetu ni več boga, ki bi vzpostavljal red, zato se na njegovo mesto postavi sam. Skrbno premišljeni in načrtovani umor Razkolnikov tudi izpelje, le da poleg stare oderuhinje ubije še njeno ubogo, povsem nedolžno polsestro. Vendar pa Razkolnikov pred zločinom ni vedel, da ga bo tako močno pekla vest. Takoj po uboju se začnajo njegovi strašni notranji boji. Po umoru, začne pomagati revni družini Marmeladova, ker misli, da ga bo s tem nehala preganjati vest. Ampak to se ne zgodi, saj ga vest začne vedno bolj preganjati, zato za ta dogodek pove hčerki Marmeladova.

Sonja mu pove, da mora storjeni zločin najprej priznati, nato pa prevzeti tudi kazen zanj.

To tudi stori in skupaj z Sonjo gresta na prisilo delo v Sibirijo, da si očistita vest.

☞ Snov

Predstavite RAZMER V RUSIJI v 19. stoletju → Rusija je carevina zelo zaostala, zelo revna država. Osnovni problem je revščina tudi v srednjih slojih in visokih slojih. Prebivalstvo Rusije zaradi tega umira in se rešuje iz revščine na različne načine. Peterburg simbolizira revščino.

AVTOBIOGRAFSKA SNOV → za revščino je veliko ljudi krivilo carja → Dostojevski je bil v skupini, ki je hotela oblast spraviti z oblasti vendar so jih odkrili. Dobili so smrtno kazen vendar so jih potem zaradi ugovarjanja množice pomilostili in jih poslali v Sibirijo.

NIHILIZEM → filozofska teorija, ki trdi, da v življenju ne pomeni nič večnega, trajnega, božjega (metafizični nihilizem); da nič ne zagotavlja objektivnega temelja morale (moralni nihilizem) in da v družbenem življenju, ni nič takega, za kar bi si bilo vredno prizadevati in truditi (socialni nihilizem) → Nietzsche je postavil teorijo nadčloveka → vsak človek naj bi bil utelešenje moči in volje. Pri »nadjudeh« sta moč in volja izrazitejši zato družbo spreminjajo na bolje, vendar ne sledijo normalnim moralnim normam. Nimajo slabe vesti, ker menijo, da delajo dobro. Zato ker hoče Rodja dokazati da je nadčlovek ubije starko vendar ima potem slabo vest. Nihilizem je predvsem za ateiste, neverne, ker če Boga ni je dovoljeno vse. Rodja je razumsko ateist duševno pa ga vleče k višjemu. Avtor to teorijo ovrže saj smo vsi podvrženi istim zakonom

